

"Olen saadetud Siberisse igaveseks..."

Meenutusi eesti rahva suurimast hävinguaastast

PEEP KÄRP

25. märts on meile rahvuslik leinapäev. Täna täitub 50 aastat Eestis toimunud suurvõõrdamisest, mil N. Liidu julgeolekuministeeriumi korraldusel ja Eesti kollaboratsioonistide kaasabil arreteeriti ja deporteeriti Siberisse 20 772 eestimaalast.

Suurem osa neist olid naised ja lapsed. Kõõrditati 4320 meest, 10 232 naist ja 6170 kuni 16 aastast last.

Kõõrdamisplaani Balti rahvastele koostas N. Liidu ülemnõukogu presiidium 26. novembril 1948. Selle järgi tuli Eesti NSV-st 25. märtsil 1949 N. Liitu deporteerida 7500 perekonda. Virumaalt koos Rakvere, Kunda, Jõhvi ja Narva linnaga määrati kõõrdamisele 900 peret. Eestis moodustati deporteerimise läbiviimiseks komisjon, kuhu kuulusid ministrite nõukogu esimees

A. Veimer, EKP I sekretär N. Karotamm, julgeolekuminister B. Kumm, siseminister A. Resev ja ENSV peaprokurör. Deporteeritavate nimekirjade koostamine ja kogu operatsiooni läbiviimine lasus Eesti julgeolekuministeeriumil eesotsas Boris Kummiga.

Inimjaht venekeelse kõõrdamisorderiga

25. märtsi 1949 varahommikul algas inimjaht. Kõõrdamise juhid Tallinnas jälgisid arreteerimise käiku suure huviga. Eesti julgeoleku arhiivis säilinud maakondade lõikes koostatud kõõrdamisplaani nähtub, et EKP I sekretär N. Karotamm jälgis oma parteiaparaadi vahendusel kogu selle kuritegeliku operatsiooni kulgu, tehes "plaani täitmise" kohta omakäelisi märkmeid.

Esimesel kõõrdamispäeval jõuti 7500 perekonnast arreteerida 6580. 920 perekonda olid aga suutnud end arreteerijate eest varjata. On tõenäoline, et Moskvalt saadud kõõrdamisplaani tuli aga täita ja seda ka tehti järgmisel päeval. Kui ei saadud ettenähtud peret kätte, asendati see mõne teisega. Lõuna-Eestis jätkus kõõrdamine väiksemas ulatuses ka 1950. ja 1951. aastal.

Julgeolekuarhiivist leiti ka sama kõõrdamise arreteerimisorder järgmise sisuga: "Minule on ...kuupäeval teatatud, et vastavalt NSVL Ülemnõukogu presiidiumi 26. novembri 1948. a. seadlusele

olen mina saadetud Siberisse eriasumisele igaveseks. Minule on samuti selgitatud, et ärajooksmise või omavolilise lahkumise puhul mind mõistetakse 20 aastaks sunnitööle." (Allkiri). Allkirja võttis: (Allkiri).

Sellele dokumendile pidi iga deporteeritava perekonna pea või üksikisik andma allkirja, tõestamaks ka endale, et koju või kodumaale pöördumisele ei maksa enam mõeldagi. Kõõrdamisorder oli venekeelne, enamik arreteerituid ei taibanud midagi selle sisust, ent allkiri tuli anda.

Samas ülemnõukogu presiidiumi seadluses on teinegi ähvardus: "Ärajooksnute varjamise ja abistamise eest karistatakse 5-aastase vabaduskaotusega". Sellest nähtub, kui julmalt rakendas N. Liidu kõrgeim võimuorgan oma genotsiidi Baltikumis.

1949. aasta kõõrdamisplaani ebakorrektnete täitmise Eestis nähtavasti ei meeldinud Kremli inkvisiitoritele. Aastavahetusel 1949/50 saabus Tallinna NSVL-i julgeolekuministeeriumi kontrollkomisjon, mille tegevusele järgnes Boris Kummi ametist vabastamine. Tema asemele määrati Eesti NSV julgeolekuministriks V. Moskalenko, keda J. Käbin iseloomustas hiljem "hirmsa inimesena". B. Kumm alustas oma juudatööd juba 1940. ja 1941. aastal, mil ta julgeoleku rahvakomissarina juhtis massilisi arreteerimisi ja juunikõõrdamist, mille tulemusena viidi N. Liitu ligi 7000 arreteeritud ja üle 10 000

deporteeritu. 1949. märtsikõõrdamisel deporteeritute arv aga kahekordistus. Okupatsiooniaegne ENSV valitsus hindas B. Kummi "teeneid", lastes ühele Pärnu linna tänavale anda tema nime! *O tempora, o mores!*

Kaks päeva, mis purustas 7500 perekonda

Pool sajandit on möödunud eesti rahvale osaks saanud rahvuslikust tragöödiast. Kahe päeva jooksul purustati siis 7500 perekonda ja kodu, perekonnaliikmed arreteeriti ja kõõrditati igaveseks ajaks Siberisse. Raske on 50 aasta möödudes edasi anda deporteeritute kannatusi, hingepiinu ja südamevalu sunniviisilisel lahkumisel oma kodust ja kodumaalt ning uue elu rajamisel Siberis. Nendest paljud ei näinud enam oma kodu ega kodumaad.

1949. aasta Moskvas juhitud suurvõõrdamine kujutas endast inimsusevastast kuritegu ja puhtakujulist genotsiidi eesti rahva füüsiliseks hävitamiseks. Seda ei saa ega tohi kunagi unustada ega andestada. Situaatsiooni traagiliselt suurendab teadmine, et deporteerimisel olid abimeesteks meie endi rahvuskaaslased. Kas lohutab teadmine, et Kristusel oli oma äraandja Juudas! □